

Inrikesministeriet

Hänvisning: VN/6185/2021

Ärende: Utlåtande över förstudien till en reform av räddningslagen.

Såsom inbegärt utlåtande över beredningssektionernas bedömningspromemorior om förstudien till en reform av rikets räddningslag får Statens ämbetsverk på Åland (nedan ämbetsverket) anföra följande:

1. Inledande konstateranden

Av inrikesministeriets begäran om utlåtande framgår att den välfärdsområdesreform som planeras i riket föranleder att räddningslagens innehåll och struktur ses över. I samband med reformen planeras en överföring av förutom social- och hälsovården även räddningsväsendet från kommunerna till välfärdsområdena. Reformen berör inte Åland eftersom behörigheten gällande hälso- och sjukvården på Åland med vissa undantag samt brand- och räddningsväsendet i dess helhet tillkommer landskapet enligt 18 § 6 och 12 punkterna i självstyrelselagen för Åland.

Behörigheten gällande befolkningsskydd och beredskap inför undantagsförhållanden tillkommer däremot riket enligt självstyrelselagens 27 § 28 och 34 punkter. Ändringarna i rikets räddningslagstiftning blir härigenom endast till sist nämnda delar gällande på Åland. På Åland sker således inte någon överföring av räddningsväsendet. Med anledning av behörighetsfördelningen uttalar sig ämbetsverket i det följande endast om den promemoria sektionen för beredskap för undantagsförhållanden samt befolkningsskydd avgivit. Enligt ämbetsverkets uppfattning har behörighetsfördelningen på Åland beskrivits väl på sidan 11 i nämnda promemoria.

Ämbetsverket utgör ett i lagen om regionförvaltningsverk avsett regionförvaltningsverk, vars uppgifter dock avviker från regionförvaltningsverken i riket. Regionförvaltningsverkens uppgifter beskrivs i det separata förslaget till lag om ordnande av räddningsväsendet, som hänför sig till reformen. Enligt ämbetsverkets uppfattning förblir regionförvaltningsverkens uppgifter beträffande brand- och räddningsväsendet samt befolkningsskyddet och beredskapen huvudsakligen som för tillfället, vilket ämbetsverket med tillfredsställelse noterar.

2. Syftet med förslagen

Syftet med förslagen framgår av sidorna 48-49 i promemorian. Det viktigaste syftet med de föreslagna ändringarna anges vara att förbättra samhällets och räddningsväsendets kristålighet och beredskap samt förtydliga vissa punkter i lagen så att skyldigheterna och ansvarsfördelningen framgår så entydigt som möjligt. Beträffande befolkningsskydd och beredskap noterar ämbetsverket särskilt att syftet med de ändringar som föreslås är att betona beredskapen för störningssituationer och även andra undantagsförhållanden än sådana som orsakas av militära hot. Vid sidan av befolkningsskyddet vill man mer än tidigare framhäva beredskapen. Dessutom är syftet att förtydliga och precisera lagstiftningen om befolkningsskydd. Ur lagstiftningen bör det tydligt framgå hur befolkningsskyddet har organiserats nationellt och vilka som är olika aktörernas ansvarsområden och skyldigheter. Befolkningsskyddet bör vara en riksomfattande helhet vars planering och genomförande inte får lämna alltför stort utrymme för tolkning. Målet är att förenhetliga praxis för beredskapen och befolkningsskyddet inom räddningsväsendet. I fråga om de ändringar som gäller skyddsrum eftersträvas en nationell enhetlig praxis i fråga om de bestämmelser som för närvarande är tvetydliga och oklara. Man försöker åstadkomma enhetliga tillvägagångssätt bland annat i fråga om skyldigheten att bygga skyddsrum, upprätthållandet av dem, obligatoriska reoveringar av gamla skyddsrum i samband med ändringsarbeten samt grunderna för rivning av skyddsrum. På längre sikt försöker man se till att skyddsrummens utrymmen utnyttjas bättre under normala förhållanden och å andra sidan säkerställa att skyddsrummens funktionsduglighet i befolkningsskyddssituationer är bättre än nu. Genom att lägesbilden regleras eftersträvas en bättre lägesmedvetenhet än nu för allt från välfärdsområdets räddningsväsende till statens centralförvaltning. Genom bestämmelserna om materiell beredskap strävar man efter att förbättra räddningsväsendets beredskap såväl nationellt som regionalt.

Ämbetsverket förenar sig med dessa syften.

3. Statens ämbetsverks ställningstagande

Ämbetsverket förordar för sin del de framförda förslagen med de kommentarer som anges nedan. Det görs i samma ordningsföljd som i promemorian.

Begreppet befolkningsskydd

Ämbetsverket konstaterar inledningsvis att definitionen av begreppet befolkningsskydd är betydelsefull för räddningslagens tillämpning på Åland, eftersom den är gällande på Åland endast till den del lagen gäller befolkningsskydd och beredskap inför undantagsförhållanden. Då den nu gällande självstyrelselagen trädde i kraft 1.1.1993 var befolkningsskyddslagen (FFS 438/1958) fortfarande gällande, varför innebörden av termen befolkningsskydd i den lagen är riktgivande för vad som innefattas i befolkningsskyddet för

Ålands del. Ur behörighetsperspektiv är det betydelsefullt att termen befolkningsskydd bevaras och de bestämmelser som gäller befolkningsskydd och beredskap inför undantagsförhållanden kan särskiljas från övriga regleringar i räddningslagen.

Befogenhet att beordra att skyddsrum ska försättas i sådant skick att de kan tas i bruk

Det föreslås att för räddningsmyndigheterna ska föreskrivas en tydlig separat behörighet att beordra att skyddsrum ska försättas i sådant skick att de kan tas i bruk. Såväl inrikesministeriet som välfärdsområdets räddningsmyndighet skulle innehålla denna befogenhet. För Ålands del konstateras i förstudien att denna befogenhet på Åland kunde innehållas av inrikesministeriets räddningsmyndighet och Statens ämbetsverk på Åland. Ämbetsverket anser att denna befogenhet på Åland bör ankomma på den kommunala räddningsmyndigheten och Statens ämbetsverk på Åland.

Befolkningsskyddsberedskap hos räddningsväsendets myndigheter

Enligt förslaget ska räddningsväsendets myndigheter i enlighet med sina uppgifter förbereda sig på att säkerställa den fortsatta verksamheten under störningssituationer och sköta uppgifterna under undantagsförhållanden med tillräckliga planer och förberedelser. Dessa åtgärder preciseras därefter. Ämbetsverket anser att även befolkningsskyddet, såsom tidigare, kunde nämnas i detta sammanhang. Ämbetsverket anser även att det bör stadgas om övriga myndigheters befolkningsskyddsuppgifter på motsvarande sätt som i räddningslagens 65 §. Dessa bestämmelser kan dock finnas i annan lagstiftning, såsom i beredskapslagen.

Undantag från skyldigheten att inrätta skyddsrum

Innehållet i 75 § ändrades i samband med föregående uppdatering av räddningslagen. I det sammanhanget överfördes rätten att besluta om befrielse från skyldigheten att inrätta skyddsrum från regionförvaltningsverket till den myndighet som beviljar bygglov. Ämbetsverket instämmer i konstaterandet att paragrafen lämnar ett alltför stort utrymme för tolkning, vilket bör åtgärdas. Praxis har visat att grunderna för beviljandet inte är samma för alla i hela landet och att byggherrarna inte behandlas jämlikt, vilket ämbetsverket befår. Beviljandet av befrielse bör vara mycket exakt preciserat och specificeras. Det föreslås att statsrådet i paragrafen ges bemyndigande att utfärda förordning och att grunderna för beviljande av lättnader skrivs in tillräckligt tydligt i förordningen. Momentet om befrielse för ett visst område kunde strykas helt.

Ämbetsverket förordar förslagen. I promemorian konstateras även att Statens ämbetsverk på Åland och Ålands landskapsregering i ett tidigare utlåtande enhälligt föreslagit att det på Åland fortsättningsvis bör vara Statens ämbetsverk på Åland, inte kommunerna, som kan bevilja vissa lättnader, varvid behovet av att bygga skyddsrum bedöms som en regional helhet. Ämbetsverket vidhåller denna åsikt.

Användning av skyddsrum under normala förhållanden och ibruktagningsberedskap

Sektionen föreslår att till 76 § skulle fogas en skyldighet att utarbeta en plan för ibruktagnandet av skyddsrum. Skyldigheten skulle även gälla befintliga skyddsrum. Genom ändringen säkerställs försättandet av skyddsrum i sådant skick att de kan tas i bruk inom 72 timmar. Planen skulle omfatta de åtgärder som krävs för att skyddsrummet ska kunna

ställas om till att användas som skyddsrum. Räddningsverken ska övervaka genomförandet inom ramen för tillsynsuppgiften enligt 78 § i räddningslagen. Ämbetsverket förordar detta.

Statens deltagande i upprätthållandet av beredskapen

Det föreslås att 97 § ändras så att det anges att staten kan delta i upprätthållandet av räddningsväsendets beredskap genom att skaffa specialmateriel eller finansiera bestämd verksamhet, om det av någon särskild anledning är ändamålsenligt att materielen skaffas eller verksamheten finansieras med statens medel. För verksamheten får inrikesministeriet utse och bemyndiga aktörer på riksnivå.

Ämbetsverket konstaterar att det tidigare varit möjligt även för Åland att erhålla finansiering för viss utrustning. Enligt uppgift har medel för detta dock inte längre intagits i statsbudgeten. Ämbetsverket anser det viktigt att det även i framtiden finns möjligheter även för Åland att erhålla statliga bidrag för befolkningskydds- och beredskapsutrustning. Ändringsförslaget förordas.

Räddningsväsendets lägesbild

Det föreslås nya bestämmelser som reglerar lägesbildsverksamheten där det beskrivs hurudan lägesbild räddningsväsendet ska sammanställa, hur den analyseras och vem som ges tillgång till den. Om Åland ska ingå i lägesbilden bör det redan från början planeras så att myndigheterna på Åland kan utföra sina uppgifter på svenska. Om det upphandlas IT-system eller annan teknik för lägesbilden är det av största vikt att systemet även är på svenska. Detsamma gäller ett eventuellt register över beredskapsuppgifter.

Rivning av skyddsrum

I räddningslagen föreslås nya bestämmelser som förtydligar i vilka situationer ett skyddsrum kan rivs. Ämbetsverket förordar förslaget.

Befolkningsskyddsutbildningen

Det föreslås att 67 § ändras genom att till paragrafen fogas ett moment enligt vilket Räddningsinstitutet av särskilda skäl kunde avtala om genomförande av utbildning också med en annan aktör som ansvarar för befolkningskyddsuppgifter, dock så att utbildningen på grund av finansieringen har en koppling till räddningsväsendet. Enligt promemorian kunde man i utbildningen då bättre koncentrera sig på de lokala och regionala behoven och särdragen beträffande befolkningskyddet.

Ämbetsverket understöder förslaget. Ämbetsverket har samarbetat med Räddningsinstitutet, och tidigare även med Statens befolkningskyddsskola, beträffande befolkningskydds- och beredskapsutbildningen. Det har härvid varit möjligt att skraddarsy kurserna enligt de lokala behoven. I kurserna har förutom tjänstemän från kommunerna, statens och landskapet Ålands myndigheter, även försörjningskritiska företag sedan länge deltagit. Kostnadsmässigt har detta inte medfört problem, eftersom kurserna inte föranleder några ersättningar då de i regel inte är obligatoriska. Ämbetsverket påtalar dock att Räddningsinstitutet inte har tillräckligt med resurser att anordna utbildning på svenska. Härvid är samarbetet med utomstående instanser betydelsefullt. Ämbetsverket betonar

behovet av samarbetet mellan Räddningsinstitutet och regionala myndigheter i ordnandet av kurserna, främst regionförvaltningsverken. Regelbundet återkommande beredskapsövningar utgör en väsentlig del av Räddningsinstitutets kursutbud.

Möjligheten att enligt 68 § bevilja befrielser från den obligatoriska befolkningskyddsutbildningen bör för Ålands del ankomma på Statens ämbetsverk på Åland och på Räddningsinstitutet.

Skyldigheten att iståndsätta skyddsrum i samband med ändringar eller reparationer

Beträffande 72 § föreslås det att i lagen tydligare än nu föreskrivs om i vilka fall ett skyddsrum ska iståndsättas så att det i tillämpliga delar motsvarar de gällande bestämmelserna.

Ämbetsverket förordar ett förtydligande av bestämmelserna.

Register över beredskapsuppgifter

Det föreslås att 92 § ändras så att räddningsväsendets myndigheter är skyldiga att föra ett register över beredskapsuppgifter, medan andra kunde ha rätt att föra register till den del som de deltar i räddningsverksamhet och förflyttning av befolkning.

På grund av förhållandena på Åland utgår ämbetsverket att det kommer att finnas separata register för Ålands del.

Räddningsväsendets materiella beredskap

I förstudien konstateras att räddningsväsendets materiella beredskap bör säkerställas genom lagstiftning så att uppgifterna kan skötas i alla säkerhetslägen, såväl på lokal och regional som på nationell nivå.

Ämbetsverket anser det viktigt att Åland beaktas beträffande den materiella beredskapen.

Stödjande av kommunernas beredskapsplanering

I förstudien anges att fastän ansvaret för kommunernas beredskapsuppgifter hör till kommunerna, stöder räddningsverken inom många områden utöver beredskapsplaneringen kommunerna i riskbedömningsarbetet och till exempel i hanteringen av störningssituationer. Det föreslås att räddningsväsendet bibehåller möjligheten att stödja kommunernas beredskapsplanering och stöduppgiften kunde i större utsträckning även utvidgas till hantering av störningssituationer. Stöd kunde även erbjudas andra aktörer inom den offentliga förvaltningen.

Ämbetsverket förordar förslagen. På Åland bistår de åländska räddningsverken kommunerna i beredskapsarbetet.

I övrigt föranleder förstudien inte några kommentarer från ämbetsverkets sida. Ämbetsverket önskar få uttala sig då projektet framskrider.

Landshövding

Peter Lindbäck

Förvaltningschef

Rainer Åkerblom